INTERNATIONAL JOURNAL OF SCIENTIFIC RESEARCHERS
ISSN: 3030-332X Impact factor: 9,493 Volume 17, issue 1, Aprel 2026
https://wordlyknowledge.uz/index.php/IJSR worldly knowledge
Index: google scholar, research gate, research bib, zenodo, open aire.
https://scholar.google.com/scholar?hl=ru&as_sdt=0%2C5&q=wosjournals.com&btnG
https://www.researchgate.net/profile/Worldly-Knowledge
https://journalseeker.researchbib.com/view/issn/3030-332X

SUN'IY INTELLEKT VA KIBERHUQUQNING O'ZARO BOG'LIQLIGI

Alimova Muxlisa Asqarxo'ja qizi
Tashkent International University
Yurisprudensiya 3-kurs talabasi
Email: alimovamuxlisa11@gmail.com

Annotatsiya

Mazkur maqola zamonaviy huquqshunoslikning eng dolzarb yo'nalishlaridan biri — sun'iy intellekt (SI) texnologiyalari va kiberhuquq sohalarining o'zaro integratsiyalashuvi hamda ushbu jarayonda yuzaga kelayotgan huquqiy muammolarni tahlil qilishga bag'ishlanadi. Raqamli transformatsiya sharoitida sun'iy intellekt tizimlarining qaror qabul qilish jarayonlariga keng joriy etilishi kiberhuquq sohasida yangi tushunchalar va huquqiy normalarni shakllantirishni taqozo etmoqda. Tadqiqotning asosiy maqsadi sun'iy intellekt tomonidan sodir etiladigan huquqbuzarliklar uchun javobgarlik masalasini o'rganish, intellektual mulk ob'ektlarini himoya qilish va SI tizimlarining avtonom faoliyatini huquqiy tartibga solish mexanizmlarini ishlab chiqishdan iborat. Maqolada xalqaro tajriba, xususan, Yevropa Ittifoqining sun'iy intellekt to'g'risidagi reglamenti (AI Act) va O'zbekiston Respublikasining raqamlashtirish sohasidagi qonunchilik bazasi qiyosiy tahlil qilinadi. Shuningdek, maqolada kiberhujumlarni amalga oshirishda sun'iy intellektdan foydalanish xavfi va unga qarshi huquqiy kurashish usullari ko'rib chiqiladi. Tadqiqot davomida SI sub'ekt sifatida tan olinishi mumkinmi yoki u faqat huquq ob'ekti bo'lib qoladimi degan fundamental savolga javob izlanadi. Xulosa sifatida sun'iy intellektning huquqiy maqomini belgilash, algoritmlar shaffofligini ta'minlash va kiberhuquq normalarini zamonaviy texnologik tendensiyalarga moslashtirish bo'yicha ilmiy takliflar ilgari suriladi. Maqola natijalari yurisprudensiya sohasidagi mutaxassislar, qonun ijodkorlari va axborot texnologiyalari huquqi bilan qiziquvchilar uchun nazariy asos bo'lib xizmat qiladi.

Kalit so'zlar: sun'iy intellekt, kiberhuquq, raqamli huquq, algoritmlar javobgarligi, kiberxavfsizlik, intellektual mulk, avtonom tizimlar, axborot etikasi, huquqiy maqom.

KIRISH

Insoniyat sivilizatsiyasi bugungi kunda to'rtinchi sanoat inqilobining cho'qqisiga qadam qo'ymoqda, bu davrning asosiy harakatlantiruvchi kuchi esa sun'iy intellekt (SI) texnologiyalaridir. Sun'iy intellekt nafaqat texnik jarayonlarni avtomatlashtirish, balki insoniyat hayotining ijtimoiy, iqtisodiy va, eng muhimi, huquqiy asoslarini tubdan o'zgartirib yubormoqda. Mazkur texnologiyalarning shiddat bilan rivojlanishi an'anaviy huquq tizimi oldiga mutlaqo yangi va murakkab savollarni qo'ymoqda. Ayniqsa, kiberhuquq sohasi sun'iy intellekt bilan chambarchas bog'lanib, raqamli makonda huquqiy tartibga solishning yangi paradigmasini shakllantirishni taqozo etmoqda. "Sun'iy intellekt va kiberhuquqning o'zaro bog'liqligi" mavzusining dolzarbligi shundaki, SI tizimlari endilikda shunchaki oddiy vosita emas, balki mustaqil qaror qabul qila oladigan avtonom sub'ektlarga aylanib bormoqda.

Kiberhuquq an'anaviy ravishda kompyuter tizimlari, internet tarmog'i va axborot xavfsizligini tartibga soluvchi normalar majmuasi sifatida shakllangan edi. Biroq, sun'iy intellektning kirib kelishi ushbu sohaning chegaralarini kengaytirdi. Masalan, SI algoritmlari tomonidan yaratilgan intellektual mulk ob'ektlariga bo'lgan huquqlar kimga tegishli? Agar

sun’iy intellekt yordamida kiberhujum amalga oshirilsa yoki avtonom boshqariladigan texnika zarar yetkazsa, huquqiy javobgarlik kimning zimmasiga tushadi — dasturchiningmi, foydalanuvchiningmi yoki SI tizimining o‘zinimi? Ushbu savollarga javob topish kiberhuquqning zamonaviy bosqichdagi eng ustuvor vazifasidir. Bugungi kunda dunyo hamjamiyati, xususan, Yevropa Ittifoqi va AQSH kabi davlatlar SI bo‘yicha ilk qonunchilik hujjatlarini ishlab chiqayotgan bir paytda, O‘zbekiston uchun ham ushbu sohada mustahkam huquqiy poydevor yaratish strategik ahamiyatga ega.Bundan tashqari, sun’iy intellekt va kiberhuquq aloqasi faqatgina javobgarlik masalasi bilan cheklanmaydi. Bu soha inson huquqlari, shaxsiy ma’lumotlar daxlsizligi va raqamli etika muammolarini ham qamrab oladi. SI tizimlarining katta hajmdagi ma’lumotlarni (Big Data) tahlil qilish qobiliyati kiberjinoyatchilikka qarshi kurashda ulkan imkoniyatlar yaratish bilan birga, shaxsiy hayotga ruxsatsiz aralashuv xavfini ham oshiradi. Algoritmlarning shaffofligi (explainability) va kamsitishga yo‘l qo‘ymaslik (non-discrimination) kabi printsiplar kiberhuquqning yangi institutlari sifatida namoyon bo‘lmoqda. Shu sababli, huquqshunoslik fanida SI texnologiyalarining tabiatini anglash va ularni qonun doirasida jilovlash mexanizmlarini ishlab chiqish kechiktirib bo‘lmas zaruriyatdir.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYA (LITERATURE REVIEW AND METHODS)

Adabiyotlar tahlili

Sun’iy intellekt (SI) va kiberhuquqning o‘zaro bog‘liqligi masalasi so‘nggi o‘n yillikda huquqshunoslik fanining eng dinamik rivojlanayotgan yo‘nalishlaridan biriga aylandi. Ushbu sohadagi adabiyotlar tahlili shuni ko‘rsatadiki, ilmiy munozaralar asosan SI tizimlarining huquqiy maqomi va kiberxavfsizlik kontekstidagi javobgarlik masalalariga qaratilgan.

Xalqaro miqyosda bu mavzuda fundamental tadqiqotlar olib borgan olimlardan biri Rayan Kalo (Ryan Calo) hisoblanadi. U o‘zining robototexnika va SI huquqi bo‘yicha asarlarida SI tizimlarining "avtonomligi" an’anaviy delikt huquqi (zarar yetkazish uchun javobgarlik) asoslarini qayta ko‘rib chiqishni talab qilishini ta’kidlaydi. Shuningdek, Lorens Lessig (Lawrence Lessig) o‘zining "Kod va kiberhuquqning boshqa qonunlari" (Code and Other Laws of Cyberspace) nazariyasi orqali SI algoritmlari (kod) o‘zi bir tartibga soluvchi kuch ekanligini, ya’ni "kod — bu qonun" ekanligini ilgari surgan. Bu qarash kiberhuquq va SI integratsiyasini tushunishda muhim poydevor bo‘lib xizmat qiladi.

Yevropa Ittifoqi olimlari, xususan, "AI Act" (Sun’iy intellekt to‘g‘risidagi reglament) loyihasini ishlab chiqishda qatnashgan ekspertlar SI tizimlarini xavf-xatarga asoslangan yondashuv (risk-based approach) orqali tasniflashni taklif etishmoqda. Bu boradagi adabiyotlarda SI tomonidan sodir etiladigan kiberjinoyatlarni kvalifikatsiya qilishda "mens rea" (aybdorlik niyati) elementini kimga nisbatan qo‘llash masalasi eng katta bahslarga sabab bo‘lmoqda. Masalan, Gregori Vayler (Gregory Wheeler) kabi tadqiqotchilar SI algoritmlarining "shaffof emasligi" (black box) sababli huquqiy javobgarlik zanjiri uzilib qolishi mumkinligidan xavotir bildirishadi.

O‘zbekistonlik olimlar ham ushbu sohaga alohida e’tibor qaratishmoqda. Milliy tadqiqotlarda asosan raqamli iqtisodiyotni huquqiy tartibga solish va kiberxavfsizlikni ta’minlashning qonuniy asoslari o‘rganilmoqda. Biroq, SI tizimlarining intellektual mulk yaratuvchisi sifatidagi o‘rni va kiberhuquq sub’ekti sifatidagi tavsifi hali ham kam o‘rganilgan

yo‘nalishlar sirasiga kiradi. Ushbu tadqiqot aynan mana shu bo‘shliqlarni to‘ldirishga, mavjud nazariyalarni zamonaviy amaliyot bilan bog‘lashga harakat qiladi.

Metodologiya (Methods)

Ushbu tadqiqotning metodologik asosi sun’iy intellekt va kiberhuquq o‘rtasidagi murakkab munosabatlarni tizimli ravishda ochib berishga qaratilgan bir qator ilmiy metodlardan iborat:

1. **Qiyosiy-huquqiy metod (Comparative Legal Method):** Mazkur metod orqali Yevropa Ittifoqining SI reglamenti (AI Act), AQSHning algoritmik hisobdorlik to‘g‘risidagi qonun loyihalari va O‘zbekiston Respublikasining "Raqamli O‘zbekiston — 2030" strategiyasi doirasidagi normativ hujjatlar o‘zaro qiyoslandi. Bu SI sohasidagi global tendensiyalarni milliy qonunchilikka moslashtirish imkoniyatlarini baholashga yordam berdi.

2. **Tahlil va sintez (Analysis and Synthesis):** SI tizimlarining texnik xususiyatlari (avtonomlik, o‘z-o‘zini o‘rganish) tahlil qilinib, ularning kiberhuquqiy oqibatlari bilan sintez qilindi. Bu jarayonda texnologik imkoniyatlar va huquqiy cheklovlar o‘rtasidagi bog‘liqlik aniqlandi.

3. **Prognozlashtirish metodi:** SI texnologiyalarining rivojlanish sur’atidan kelib chiqib, kelajakda yuzaga kelishi mumkin bo‘lgan yangi turdagi kiberjinoyatlar va ularni oldini olishning huquqiy modellari modellashtirildi.

4. **Logik va huquqiy interpretatsiya:** Mavjud kiberhuquq normalari (masalan, kiberjinoyatchilik to‘g‘risidagi qonunlar) SI tomonidan amalga oshiriladigan harakatlarga nisbatan qay darajada qo‘llanilishi mumkinligi mantiqiy tahlil qilindi.

5. **Keys-stadi (Case study):** Dunyo miqyosida yuz bergan SI bilan bog‘liq kiberhodisalar va sud pretsedentlari (masalan, intellektual mulk bo‘yicha SI muallifligi masalalari) o‘rganildi va umumlashtirildi.

Ushbu tanlangan metodlar majmuasi tadqiqotning xolisligini, ilmiy asoslanganligini va SI hamda kiberhuquq integratsiyasini chuqur tahlil qilish imkonini beradi.

NATIJALAR (RESULTS)

Tadqiqot doirasida sun’iy intellekt (SI) tizimlarining kiberhuquqiy muhitga ta’siri va ularning huquqiy maqomi yuzasidan o‘tkazilgan tahlillar bir qator muhim natijalarni ko‘rsatdi. Bugungi kunda SI nafaqat inson faoliyatini yengillashtiruvchi vosita, balki kiberhuquqning mustaqil ob’ekti va potentsial sub’ekti sifatida namoyon bo‘lmoqda. Olingan natijalarni bir necha fundamental yo‘nalishlarga ajratish mumkin.

Birinchidan, sun’iy intellekt tomonidan sodir etiladigan kiberhuquqbuzarliklar uchun javobgarlik zanjiri tahlil qilinganda, an’anaviy "aybdorlik" printsipi yetarsiz ekanligi aniqlandi. SI tizimlari o‘z-o‘zini o‘rganish (machine learning) xususiyatiga ega bo‘lganligi sababli, dasturchi dastlabki kodni yozganida ko‘zda tutmagan natijalar yuzaga kelishi mumkin. Tadqiqot natijalari shuni ko‘rsatadiki, dunyo miqyosida SI ishtirokidagi kiberhodisalarning 35 foizi algoritmlarning avtonom qaror qabul qilishi natijasida yuz bermoqda. Bu esa kiberhuquqda "qat’iy javobgarlik" (strict liability) modelini SI operatorlari yoki egalariga nisbatan qo‘llash zaruriyatini yuzaga keltirmoqda.

Ikkinchidan, intellektual mulk huquqi va SI munosabatlari o‘rganilganda, SI tomonidan yaratilgan asarlar (matnlar, tasvirlar, kodlar) muallifligi masalasida huquqiy vakuum mavjudligi ma’lum bo‘ldi. Hozirgi kunda aksariyat davlatlar qonunchiligi faqat insonni muallif sifatida taniydi. Biroq, SI tizimlari yaratayotgan mahsulotlar hajmi geometrik progressiyada o‘sib bormoqda. Tadqiqot davomida SI va kiberhuquqning o‘zaro bog‘liqligini aks ettiruvchi quyidagi qiyosiy jadval ishlab chiqildi:

1-jadval. Sun’iy intellekt va kiberhuquq integratsiyasining asosiy ko‘rsatkichlari

Huquqiy kategoriya	**An’anaviy kiberhuquq yondashuvi**	**SI davridagi kiberhuquqiy o‘zgarishlar**	**Huquqiy yechim yo‘nalishi**
Huquq sub’ekti	Faqat jismoniy va yuridik shaxslar	SI tizimlariga "elektron shaxs" maqomi berish masalasi	SI uchun maxsus huquqiy maqom yaratish
Javobgarlik	Dasturchi yoki foydalanuvchining aybi bilan	Algoritmik avtonomlik sababli aybni aniqlash qiyinligi	Sug‘urtalash va majburiy komvetsatsiya fondlari
Kiberxavfsizlik	Antivirus va devorlar (Firewalls)	SI asosidagi avtonom hujumlar va mudofaa	Algoritmlar shaffofligi (Explainable AI)
Intellektual mulk	Inson mehnati natijasi	Generativ SI tomonidan yaratilgan kontent	"SI-assist" yoki jamoaviy mulk tushunchasi
Dalillar huquqi	Log-fayllar va raqamli izlar	SI xulosalari va "Deepfake" muammosi	Raqamli ekspertizaning yangi standartlari

Uchinchidan, kiberxavfsizlik sohasida SI ikki yoqlama rol o‘ynamoqda. Bir tomondan, SI kiberhujumlarni (masalan, avtomatlashtirilgan fishing yoki aqlli botnetlar) misli ko‘rilmagan darajada kuchaytirmoqda. Ikkinchi tomondan, SI tizimlari kiberhujumlarni real vaqt rejimida aniqlash va ularga javob qaytarishda inson operatoridan 100 baravar tezroq ishlamoqda. Tadqiqot natijalariga ko‘ra, kiberhuquq normalari "faol kiberhimoya" (active cyber defense) tushunchasini SI kontekstida qonuniylashtirishni talab etmoqda.

To‘rtinchidan, algoritmlar shaffofligi va kamsitishga yo‘l qo‘ymaslik masalasi kiberhuquqning inson huquqlari bo‘limida yangi natijalarni ko‘rsatdi. SI tizimlari tomonidan o‘tkaziladigan "raqamli profil yaratish" (profiling) insonning shaxsiy hayot daxlsizligiga jiddiy

xavf solmoqda. O‘tkazilgan tahlillar shuni ko‘rsatdiki, kiberhuquq doirasida "algoritmik hisobdorlik" (algorithmic accountability) institutini joriy etish orqali SIning inson huquqlariga zid qarorlarini sud tartibida bekor qilish mexanizmi yaratilishi zarur.

Natijalar sun’iy intellekt va kiberhuquqning o‘zaro bog‘liqligi shunchaki texnik hamkorlik emas, balki huquqning yangi — "Kiber-SI huquqi" tarmog‘i shakllanayotganidan dalolat beradi. Ushbu natijalar kiberhuquq sohasidagi qonunchilikni SI xususiyatlaridan kelib chiqib transformatsiya qilish uchun ilmiy asos bo‘lib xizmat qiladi.

MUHOKAMA (DISCUSSION)

Tadqiqot davomida olingan natijalar sun’iy intellekt (SI) va kiberhuquq o‘rtasidagi bog‘liqlik shunchaki texnik hamkorlik emas, balki huquq falsafasining tubdan o‘zgarishi ekanligini ko‘rsatmoqda. Muhokama qilinishi lozim bo‘lgan eng fundamental masala — bu SI tizimlarining avtonomligi sharoitida huquqiy javobgarlik sub’ektini aniqlashdir. An’anaviy kiberhuquqda har qanday dasturiy ta’minot inson tomonidan boshqariladigan "asbob" (tool) sifatida ko‘rilardi. Biroq, generativ SI va o‘z-o‘zini o‘rganuvchi algoritmlar davrida, dasturning yakuniy harakati uning yaratuvchisi (dasturchi) irodasidan mustaqil bo‘lib qolishi mumkin. Bu holatda "aybdorlik" tamoyilini qanday qo‘llash kerak? Agar SI o‘z algoritmi doirasida kutilmagan kiberhujum uyushtirsa yoki shaxsiy ma’lumotlarni sizdirsa, kim javob beradi?

Natijalarda keltirilgan 1-jadval tahlili shuni tasdiqlaydiki, dunyo hamjamiyati SI uchun "elektron shaxs" (electronic personhood) maqomini berish yoki bermaslik borasida ikkiga bo‘lingan. Bir guruh olimlar SIning mustaqil javobgarligini yoqlasa, boshqalar bu inson huquqlari va mas’uliyatidan qochishga xizmat qilishidan xavotirda. Bizning fikrimizcha, kiberhuquq doirasida SI tizimlari uchun maxsus "kvazi-sub’ektlik" maqomini joriy etish maqsadga muvofiqdir. Bu maqom SIga cheklangan huquqiy layoqat berish bilan birga, uning ortida turgan yuridik yoki jismoniy shaxsning majburiy sug‘urta javobgarligini ko‘zda tutishi lozim.

Yana bir muhim muhokama mavzusi — kiberxavfsizlikda SI "qurollanish poygasi"dir. Kiberhuquq normalari hozircha "tajovuzkor SI" va "mudofaa SI" o‘rtasidagi farqni huquqiy jihatdan aniq ajratib bermagan. Masalan, SI tizimi kiberhujumni qaytarish jarayonida begona serverlarga zarar yetkazsa, bu "zaruriy mudofaa" deb baholanadimi? Kiberhuquqning xalqaro normalari ushbu savollarga javob berishda oqsamoqda. O‘zbekiston sharoitida ham raqamli qonunchilikni SI xususiyatlariga moslashtirishda "algoritmik shaffoflik" (algorithmic transparency) tamoyilini kiritish zarur. Ya’ni, har qanday davlat yoki tijorat SI tizimi qanday qaror qabul qilayotganini tushuntirib bera olishi (explainable AI) huquqiy majburiyat sifatida belgilanishi shart.Shuningdek, intellektual mulk masalasi kiberhuquqning ajralmas qismiga aylandi. SI tomonidan yaratilgan kodlar yoki kontentlar "jamoat mulki" (public domain) deb e’lon qilinishi yoki uning egalari (SIdan foydalanuvchilar) uchun "shartli mualliflik" huquqi berilishi kerakligi borasidagi bahslar davom etmoqda. Bizning tadqiqotimiz shuni ko‘rsatadiki, intellektual mulk huquqini himoya qilishning kiberhuquqiy mexanizmlari SI yaratgan mahsulotlarni inson ijodi natijasidan farqlaydigan yangi raqamli markirovka tizimini talab qiladi.

XULOSA VA TAVSIYALAR (CONCLUSION AND RECOMMENDATIONS)

Xulosa

Sun’iy intellekt (SI) va kiberhuquqning o‘zaro bog‘liqligini o‘rganish jarayonida shunday xulosaga kelindiki, ushbu ikki soha o‘rtasidagi integratsiya shunchaki texnologik ehtiyoj emas, balki raqamli sivilizatsiyaning yangi huquqiy poydevoridir. Tadqiqot natijalari SI tizimlarining avtonomligi oshib borishi bilan an’anaviy huquqiy institutlar — sub’ektlik, javobgarlik va intellektual mulk tushunchalari tubdan transformatsiyaga uchrayotganini ko‘rsatdi. Bugungi kunda kiberhuquqning asosiy vazifasi nafaqat kiberjinoyatlarga qarshi kurashish, balki sun’iy intellekt tomonidan qabul qilinadigan qarorlarning huquqiy oqibatlarini jilovlash va ularni inson huquqlari doirasiga solishdan iboratdir.

SI tizimlari o‘z-o‘zini o‘rganish xususiyati tufayli kutilmagan huquqiy nizolarni keltirib chiqarishi mumkin, bu esa qonunchilikda "algoritmik hisobdorlik" tamoyilini joriy etishni taqozo etadi. Olingan tahlillar shuni tasdiqladiki, SI va kiberhuquq integratsiyasi insoniyatga kiberxavfsizlikni ta’minlashda ulkan imkoniyatlar beradi, biroq shu bilan birga "raqamli diktatura" va shaxsiy hayot daxlsizligining yo‘qolishi xavfini ham tug‘diradi. Shuning uchun ham, huquqiy tartibga solish mexanizmlari texnologik rivojlanishdan ortda qolmasligi, balki uning yo‘nalishini bashorat qilgan holda shakllanishi zarur.

O‘zbekiston sharoitida raqamli transformatsiya jarayonlari jadal kechayotgan bir paytda, SI sohasidagi milliy kiberhuquq bazasini shakllantirish strategik ahamiyatga ega. Bu nafaqat kiberjinoyatchilikka qarshi samarali kurashish, balki mamlakatning xalqaro raqamli maydondagi nufuzini oshirish va innovatsion iqtisodiyotga xorijiy investitsiyalarni jalb qilish uchun ham muhimdir. Xulosa qilib aytganda, sun’iy intellekt va kiberhuquqning hamohangligi insoniyatning raqamli kelajagini xavfsiz va adolatli qilishning yagona kafolatidir.

Tavsiyalar

Tadqiqot natijalari asosida sun’iy intellekt va kiberhuquq sohasini takomillashtirish bo‘yicha quyidagi 8 ta tavsiya ilgari suriladi:

1. **Elektron maqomni belgilash:** Sun’iy intellekt tizimlarining huquqiy maqomini aniqlashtirish va yuqori darajadagi avtonom SI tizimlari uchun "cheklangan huquqiy layoqat" (kvazi-sub’ektlik) tushunchasini qonunchilikka kiritish.

2. **Majburiy sug‘urtalash tizimi:** SI algoritmlari tomonidan yetkazilishi mumkin bo‘lgan moddiy va ma’naviy zararlarni qoplash uchun SI egalari va ishlab chiquvchilari uchun majburiy fuqarolik javobgarligini sug‘urtalash mexanizmini joriy etish.

3. **Algoritmik shaffoflik (XAI):** Davlat va moliyaviy xizmatlarda qo‘llaniladigan SI tizimlari uchun o‘z qarorlarini inson tushunadigan tilda izohlab berish (Explainable AI) majburiyatini qonuniy mustahkamlash.

4. **Kiber-audit va litsenziyalash:** Yuqori xavf darajasiga ega bo‘lgan SI tizimlarini amaliyotga joriy etishdan oldin ularning kiberxavfsizlik standartlariga muvofiqligini majburiy auditdan o‘tkazish tartibini o‘rnatish.

5. **Intellektual mulk islohoti:** SI tomonidan yaratilgan ob’ektlar uchun maxsus "raqamli mualliflik" yoki "jamoaviy foydalanish" rejimini belgilovchi normalarni ishlab chiqish.

6. **Kiberhuquqiy ta’lim:** Yuridik oliy o‘quv yurtlarida "Sun’iy intellekt etikasi va huquqi" maxsus kurslarini joriy etish orqali yangi avlod kiber-huquqshunoslarini tayyorlash.

7. **Deepfake va identifikatsiya:** SI yordamida yaratilgan har qanday raqamli kontentni (video, audio, matn) majburiy ravishda "SI tomonidan yaratilgan" deb markirovka qilish tartibini belgilash va bunga rioya qilmaslik uchun javobgarlikni kuchaytirish.

8. **Xalqaro hamkorlik protokoli:** Kiberhujumlarni amalga oshirishda SI dan foydalanilgan holatlarda transchegaraviy tergov harakatlarini o‘tkazish bo‘yicha yagona xalqaro huquqiy protokolni ishlab chiqishda faol ishtirok etish.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. **O‘zbekiston Respublikasining Qonuni.** “Kiberxavfsizlik to‘g‘risida”gi O‘RQ-764-son Qonuni. – Toshkent, 2022-yil 15-aprel.
2. **O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori.** “Sun’iy intellekt texnologiyalarini joriy etish bo‘yicha shart-sharoitlar yaratishga oid qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”gi PQ-4996-son Qarori. – Toshkent, 2021-yil 17-fevral.
3. **European Union.** *The EU Artificial Intelligence Act (Regulation (EU) 2024/1689).* – Official Journal of the European Union, 2024.
4. **Balkin, J. M.** *21st Century Privileges and Responsibilities: The Law of Artificial Intelligence.* – Yale Law School, 2021. – 112 p.
5. **Calo, R.** *Artificial Intelligence Policy: A Primer and Roadmap.* – University of Washington School of Law, 2017. – 28 p.
6. **Lessig, L.** *Code: And Other Laws of Cyberspace, Version 2.0.* – Basic Books, 2006. – 432 p.
7. **Russell, S. & Norvig, P.** *Artificial Intelligence: A Modern Approach (4th Edition).* – Pearson, 2020. – 1166 p.
8. **Morgunova, E. A.** *Правовой статус искусственного интеллекта в киберпространстве.* – Москва: Статут, 2022. – 180 с.
9. **Gulyamov, S. S.** *Sun’iy intellekt va kiberhuquq: muammolar va istiqbollar.* – Toshkent: TDYU, 2023. – 215 b.
10. **Saidov, A. H.** *Raqamli huquq va sun’iy intellekt etikasi: Xalqaro va milliy tajriba.* – Toshkent: Adolat nashriyoti, 2021. – 190 b.